

Maitasunaren ideologia eta hirigintzaren arteko lotuneak

Oihane Ruiz Menendez

Arkitektoa eta hirigintza eta genero inpaktuan aditua

Hala esaten didate:
Zertan zabilta maite kontuetan?
Elkarbizitza jokuan
Eta zu, berriz, bertso ttikietan.

Kantu leunak
Nahi nituzke jarri.
Eguzkia
Ainubian denari.
Zaindu maite duzun hori.
Zaindu gorroto duzun hori.
Zaindu...

Arkitekto feministok maitasunaren ideologiari hirigintzatik nola heltzen diogun pentsatzen hastean, Ruper Ordorikaren *Zaindu maite duzun hori* abestia datorkit burura.

Lurralde antolaketaren –eta horrek gerora sortzen dituen– formak ikusita, maiz iruditzen zait ‘maitasuna’ eremu pribatuan giltzaperatuta egon izanaren ondorio bat ere badela egungo tresna teknikoan pobrezia.

Tresna teknikoek –hirigintzan, kasu honetan–, objektibotasun aseptiko batetik aztertu eta proposatzen direlakoan, proposamenen ideologia ezkututzen dute.

Maitasun sanoa, tratu onean oinarritzen dena, zaintza eta dependentziak nahita aukeratu eta horiekin konpromisoak sortzen dituen da. Eta horretan guztian botere harremani aurrez aurre begiratzen diena. Konpromisoa, agian, horretan datza hain zuzen, harreman sanoak izateko botere harremani zuzen begiratzean.

Eta, begirada hori entrenatzen hasteko, gure egunerokotasuneko eremuei buruzko hasierako hausnarketa bat planteatzen dugu. Zer zaindu nahi dugun pentsatuz, harreman sanoak izateko hemen eta orain zerekin konprometitu behar dugun, eta bide horretan zer aldaketei diegun beldur. Galdera horiek bertso (leku) txiki eta handietan irudikatuz: hirian, auzoan, lurraldean, etxean, gorputzean...

Eta ez bakarrik guk espazioarekiko –hau da, etxearekiko, auzoarekiko, hiriarekiko edo eta lurraldearekiko– izan nahi dugun harremana aztertuz. Horrenbestez, *Zaindu maite duzun hori* ingurura eramanda: nolako maitasun eta zaintza harremanak nahi ditugu aukeratu etxearekin eta etxean, auzoarekin eta auzoan, hiriarekin eta hirian, lurraldearekin eta lurraldean, gure geure gorputzarekin eta gorputzean?

Zaindu gorroto duzun hori: etxearekiko, auzoarekiko, hiriarekiko, lurraldearekiko edo gure geure gorputzarekiko maitasuna edo zaintza irudikatzen dugunean, non daude beldurrak eta, horiekin, gure gorputz, familia egitura, gizatalde edo egitura kultural edo ekonomikoen aldaketarako erresistentziak?

Maitasunaren ideologia berri baten bila, bi bide hauek batera egin behar dira: batetik, maitasunaren ideologia berri bat eraiki behar da, libreago egingo gaituen gizarte eredu bat planteatzeko; eta, bestetik, maitasunaren ideologiaren sustrietan deseraikuntza bat egin behar da.

Hirigintzaren funtzioak eta formak

Hirigintzak formak eta funtzioak lantzen dituela esan daiteke: hirigintzatik plan edo proiektu bat diseinatzen dugunean, azken buruan, formek eta funtzioek berebiziko garrantzia dute.

Maitasunaren ideologiarekin lotuta, interesgarria da aztertzea hirigintzaren esparruan zer forma eta zer funtzio agertzen diren, edo forma eta funtzio horiek *hemen eta orain* nola gauzatzen diren. Sarritan, hirigintzan eta arkitekturen proiektuetan hemendik eta gaurtik aurrerako begirada bat ematen da, baina ez da beti aztertzen hemen eta orain zer daukagun, eta aurrerako begirada horretan zer mantendu eta zer baztertu behar dugun, hau da, zer konpromisori jarraipena ematen zaien eta, al-diz, zer konpromiso berri nahi

ditugun eraiki. Izan ere, sarritan arkitektura eta hirigintza tresna tekniko apolitiko gisa ulertzen badira ere, gorpuzten den errealitate formalak ez da inola ere horrelakoa.

Azken buruan, formak eta funtzioak planteatzen direnean, etxeetan, auzoetan, hirietan eta lurraldean ideologia bat edo bizitzeko modu edo egitura bat islatzen dira.

Hirigintza, lehenik eta behin, ekintzetara mugatzen da, hemen eta orain ongi ulertu gabe aurrera begira zer ekintza, zer eraldaketa, zer forma sortuko ditugun. Hemen eta orain hori ongi ulertzearen garrantzia funtsezkoa da emakumearentzako, funtsezkoa da gizarte eraldaketarako. Laura Freixas idazleak, hitzaldi batean, hausnarketa oso interesgarria egin zuen amatasunak literaturan duen lekuaren –edo ez-lekuaren– inguruan: egunero emakumearekiko bizi ditugun bidegabekeriaren aurrean, lehenengo urratsa gauzak ulertzea eta ordena batean sartzea da. Freixasek dioenez, belaunaldi bakoitzean erronka bat planteatu behar da, eta, haren ustez, gure belaunaldiaren erronka «gauzen egoera» seinatzea edo identifikatzea izango litzateke; androzentrismoak ezartzen duen neutraltasun faltsua –gizonaren zentraltasuna

Hirigintzak formak eta funtzioak lantzen dituela esan daiteke: hirigintzatik plan edo proiektu bat diseinatzen dugunean, azken buruan, formek eta funtzioek berebiziko garrantzia dute

eta boterearen monopolioa– adieraztea, argi azaltzea eta ulertzea.

Izan ere, ulertzen badugu, esplikatu ahal izango dugu, beste batzuei ulerrarazi ahal izango diegu hemen eta orain gauzak nola antolatzen diren, hemendik aurrerako aldaketak eta erronkak zein diren eta gure energia eta gure denbora zertan jarri behar dugun.

Hemen eta orain, maitasuna eta arkitektura –maitasunaren ideologiaren eta hirigintzaren arteko harremana– ulertze-ko adibide asko ekar litezke. Nik honako hau aukeratu dut: 2019an uztail bitartean Espainiako Estatuan izan diren feminizidio kasuak aztertzea, hiru datutan zentratuta: eraildako emakumeen izenak, non erail dituzten eta erailea nor izan den:

Rebeca	Etxebizitzan	Bikotea
Leonor	Etxebizitzan	Senarra
Izen ezezaguna	Zahar etxean	Senarra
Soledad	Kotxean	Bikote ohia
Rebeca	Etxebizitzan	Bikote ohia
Rosa	Etxebizitzako sotoan	Senarra
Kelly	Etxebizitzan	Bikotea
Rosa	Etxebizitzan	Bikotea
Daríá	Etxebizitzan	Bikotea
Sheyla	Etxebizitzan	Bikotea
Estrella	Etxebizitzan	Bikotea
Gloria	Etxebizitzan	Senarra
María José	Etxebizitzan	Senarra
María	Etxebizitzan	Senarra
Izen ezezaguna	Etxebizitzan	Senarra
Nelea	Etxebizitzan	Senarra
María	Etxebizitzan	Bikotea
Irene	Etxebizitzan	Bikotea
Silvia	Etxebizitzan	Bikotea
Lourdes	Koba batean	Senarra
Juana	Etxebizitzan	Bikotea
Lilium	Etxebizitzan	Bikotea
Piedad	Etxebizitzan	Senarra
Beatriz	Etxebizitzan	Bikotea
Ana Lucía	Etxebizitzan	Senarra
Mónica	Etxebizitzan	Bikote ohia

Piedad	Etxebizitzan	Senarra
Romina	Etxebizitzan	Bikotea
Izen ezezaguna	Etxebizitzan	Senarra
Juana	Etxebizitzan	Bikote ohia
Janet	Etxebizitzan	Gizon bat
M.L.	Taberna batean	Gizon bat
Izen ezezaguna	Etxebizitzan	Semea
María Soledad	Etxebizitzan	Semea
Gloria Francisca	Etxebizitzan	Semea
Liset eta Montserrat ahizpak	Kalean	Familia politikoko gizon bat
Ángela	Etxebizitzan	Semea

Ariketa hori gogorra da, baina argi uzten du bi arazo ditugula une honetan; eta arazo horiek sinplifikatuz bi izen topatzen ditugu: alde batetik, senarra edo bikotea; eta beste aldetik, etxea.

Eraiketen %80 baino gehiago etxeetan gertatzen da. Orduan, alde batetik, maitasun egitura ugalkorrean, familian, guri dagokigun funtzio horretan arazo bat daukagu, eta, beste alde batetik, elkarbizitzarako espazioan edo forma arkitektonikoan ere arazo bat daukagu.

Esango nuke egia dela lehenengoa –familia– feminismotik landu izan dela, badaukagula hor begi bat jarrita; baina uste dut formari –espazioa, etxea– ez diogula begiratzen. Eta uste dut ez dela kasuala: datuei begiratuz gero, argi dago zerbait gertatzen ari dela etxeetan.

Hirigintza eredu ekonomiko eta sozial baten *forma* bada, gure kasuan, eredu kapitalista eta patriarkalak behar dituen *funtzioei* erantzuten die hiriaren gaurko formak.

Hirigintza vs urbanitatea

Hirigintza modernoa, XX. mendeko 30eko hamarkadan eratutako hiri modernoaren ideia hori, kritikagarria da, gure ustez. Hasiera batean azterketa zabal eta sakonago batetik abiatu bazen ere, ondoren hirigintza praktikan benetan gauzatu izan dena eredu horren bertsio pobretua izan da.

Horrenbestez, gaur egun hirigintzan honakoak lantzen dira batez ere: forma, arauak, estrategiak, tresna teknikoak, epeak, inbertsioak eta espazioak. Eta alde batera gelditu da *urbanitate*a dei dezakeguna: proiektu soziala, alegia. Zer proiektu sozial nahi dugu garatu, zer funtzio nahi ditugu garatu etxebizitzaren, auzoaren, hiriaren edo lurraldearen forma horren barruan? Zeri erantzun behar dio forma horrek?

Erakundeetan eta enpresa pribatuetan ari direnak ere ekintzaileak dira: industria poligonoen aldeko ekintzaileak, azpiegitura erraldoien aldeko ekintzaileak, etxebizitzaren pribatizazioaren aldeko ekintzaileak...

Une honetan, gizarte itun bat falta dela esango genuke: zein dira etxebizitzan, auzoan, hirian edo lurraldean hemen-dik aurrera bete nahi ditugun erronkak? Izan ere, badirudi elkarbizitzari lotutako auzi guztiak, edo eguneroko bizitza edo lan erreproduktiboa, hirigintzaren tresnetatik kanpo geratzen ari direla.

Argi izan behar dugu ikuspegi honen atzean proiektu politiko edo ideologiko bat dagoela. Ildo horretan, ni ar-

kitektoa, feminista eta ekintzailea naiz eta hirigintzan egiten dut lan, hala aurkezten dut nire burua edo hala aurkezten naute jendearen aurrean jartzen naizenean, eta bat nator ezaugarritze horrekin: egia da ekintzailea naizela.

Baina, zuzen eta zorrotzak izatekotan, hauxe gehitu behar zaio horri, erakundeetan eta enpresa pribatuetan ari direnak eta hainbatetan nire aurrean ditudanak ere ekintzaileak direla: industria poligonoen aldeko ekintzaileak, azpiegitura erraldoien aldeko ekintzaileak, etxebizitzaren pribatizazioaren aldeko ekintzaileak... Baina horiei ez zaie 'ekintzaile' etiketa jartzen, suposatzen delako horien jarduera ez dela politikoa, ez dela ideologikoa.

Gure ustez, aitzitik, horien jarduera ere guztiz politikoa eta ideologikoa da, gurea bezalaxe. Gu aurrez aurre joaten

gara gure proiektua aurkeztu, eztabaidatu eta defendatze-
ra: hirigintza feminista eta soziala. Ez ditugu ontzat jotzen
erakundeetatik normalean sustatzen diren proiektu eta hi-
rigintza tresnak. Beste proiektu alternatibo bat daukagu, eta
pentsatzen dugu beste modu batera landutako gure proiektua
aurrera eramanez gero funtzio eta forma desberdinak sortu
ahal izango ditugula.

Sarritan, hirigintza mailako plan eta proiektuak funtsezko
proposamen garbirik gabe egiten dira.

Gatazkei ere ez die hirigintzak aurre egiten, sarritan. Ga-
tazka baten aurrean erreakzio bat egon daiteke hirigintza
plan edo proiektuetan, baina normalean ez dira gatazkak
barneratzen. Ez da kontuan hartzen zer gatazka ditugun
orain eta zer gatazka berri eragingo diren, eta gatazka horiek
gero gure espazio, kale edo hirietan nola landu eta kudeatu
ahal izango ditugun.

Ekintzak eta *denborak*. Hirigintza proiektuek sarritan izaera
fisikoa dute, estatikoak dira. Baina ez da hori kontua. Asko-
tan, etxeetan edo plazetan ekintzak proposa daitezke. Adibi-
dez, generorik gabeko etxea lantzen denean, esaten da etxeak
bizitzako etapa guztiekiko malgua izan behar duela. Kontuan
hartu behar da, horrenbestez, zer ekintza egingo ditugun
orain eta zer ekintza egin ditzakegun hemendik hogeitert-
era, eta formak nola moldatu beharko diren egungo jarduera
horiek guztiak eta etorkizunerako aurreikusten ditugunak
aldatzeko aukera edukitzeko. Denboraren dimentsioa ere oso
garrantzitsua da gure ustez, hirigintza plan eta proiektuak
aldaketarako prozesu baten baitan ikusteko.

Pentsamendu dikotomikoa hirigintzan: klasifikazioa eta kalifikazioa

Hemen eta orain eskura ditugun tresnek hirigintza moder-
noaren ikuspegi bati erantzuten diote. Egia esan, hirigintzako
plan orokorrek, oso konplexuak diruditen arren, bi zutabe
nagusi dituzte: *klasifikazioa*, batetik, eta *kalifikazioa*, bestetik.

Amaia Pérez Orozco ekonomialari eta ekintzaile feministak kapitalismoaz eta patriarkatuaz esaten duen bezalaxe, klasifikazioa eta kalifikazioa txanpon beraren bi aldeak dira.

Klasifikazioak, gure ustez, kapitalismoaren hazkunde ereduaren ideologiari erantzuten dio. Plan orokorrak, izatez, tresna zaharkituak dira dagoeneko; agian Euskal Herrian ez hainbeste, baina bai Madril, Bartzelona eta munduko populazioaren zatirik handiena (hogei urte barru populazioaren %80 hiri handietan biziko dela kalkulatu da) biltzen duten halako hiri handietan. Klasifikazioaren ikuskera oso xehea da eskuarki: lur urbanoa, lur urbanizagarria eta lur ez-urbanizagarria bereizten dira, eta kito. Lehenik eta behin, horrenbestez, urbanozentrismo indartsu bat dago, botere harreman indartsu bat baitago hiritik lurralderako begirada horretan. Yayo Herrerok esaten duen bezala, lurraldea ez da testuinguru bat bezala ulertzen, euskarri bat bezala baizik: hiria handitzeko euskarri bezala ulertzen dugu lurraldea, eta ez gure bizitza hirian planteatzeko testuinguru bezala. Eta ondasun komunak –airea, ura, biodibertsitatea...– gure hiri proiektuarekin harremanetan jartzeko moduak ez dira bereziki lantzen.

Azken aldian hasi dira plan eta proiektuetako mapetan kolore gehiago jartzen, baina, orain arte, oro har, hauxe izan da jokabidea: urbanoa kolore batean, urbanizagarria beste kolore batean, eta ez-urbanizagarria –lurraldea, alegia– zurian, baliorik edo informaziorik gabeko eremua balitz bezala.

Bigarren zutabea, kalifikazioa, zuzen-zuzenean dator hiriaren pentsamendu modernotik. Eta horrek baldintzatzen du hiriaren funtzioen banaketa: eremu batean jendeak bizi edo lo egin behar du (etxeak eraiki behar dira), beste eremu batean lantokiak kokatzen dira, beste eremu batean kontsumoa antolatzen da eta, azkenik, beste eremu batean naturarekin harremanak eta berdeguneak. Eta eremu guztien artean, jakina, errepide azkar eta eraginkorrak eraiki behar dira.

Tamalez, astakeria dela badakigun arren, hirigintzak eskema horri jarraitzen dio oraindik; hirigintzaren baitako tresnak ez dira aldatu, eta ez dute balio paradigma aldaketa bat eragiteko.

Gure ustez, logika patriarkalak isla indartsua du planteamendu horretan ere; alde batetik, banaketa horrek ikuspuntu produktibo hutsetik diharduelako: etxetik ateratzen naiz eta lanera joaten naiz, ondoren kontsumitzen dut eta ondoren, denbora tarte batez, aire fresko eta garbia arnastera joaten naiz berdegunera.

Baina hirietako bizitza ez da benetan horrelakoa. Lehenik eta behin, esate baterako, etxeak ez dira soilik lotarako: milaka eta milaka pertsonaren lantokiak dira besteen etxeak. Eta lan horrek zer baldintza izaten ditu? Espazio hori lan eremu publikoa ez baldin bada, lan eremu publikoan sortzen den eskubide esparrutik kanpo geratzen dira lan eremu horiek, bai psikologikoki, bai formalki, bai errealki.

Horrek guztiak pentsamendu dikotomikoari (PentsaMundu Dikotomikoari) erantzuten dio. Pentsamendu dikotomikoak honakoak kontrajartzen ditu:

Objektiboa	Subjektiboa
Partikularra	Unibertsala
Emozionala	Razionala
Abstraktua	Konkretua
Publikoa	Pribatua
Balioak	Ekintzak
Gorputza	Gogamena
Literala	Metaforikoa

Bikoiztasun horretan, jakina, gizonaren¹ gertaerak dira unibertsalak, eta narratiba guztietan gizakia eta gizona nahasi egiten dira.

Bi arazo edo erronka sortzen dira testuinguru horretan: batetik, pentsamendu dikotomikoak eta egitura patriarkalak sortzen dituzten harreman ereduak; eta, bestetik, elkarbizitzarako espazioak.

Harreman emozionalak eremu batean gertatzen dira, forma baten barruan, eta, seguruenik, funtzio bati erantzunez. Eta harreman emozionalak, formak eta funtzioak ezin ditugu elkarren artean bereizi: harreman emozionalak guztiz lotuta daude bizi garen lekuak dituen formekin edo bizi garen

etxearen, auzoaren edo hiriaren formaren arabera kanpotik ezartzen zaizkigun funtzioekin.

Azken buruan, non bizi garen, lana non egiten dugun, batetik bestera nola mugitzen garen..., horrek guztiak funtzio baten barruan sartzen zaitu. Eta funtzio horren barruan, agian, askatasun maila txikiegia daukagu nahi ditugun harreman emozionalak sortzeko.

Azken buruan, non geratzen da harreman emozional horiek ikusteko eta sortzeko espazioa eta denbora?

Kataluniako Punt Sis arkitekto eta soziologoek kolektiboak lan bat egin zuen duela urte batzuk emakume talde batekin: erloju batean sartu behar zituzten egunean zehar egiten zituzten ekintza guztiak. Une berean bi hiru edo ekintza egiten zituztenez, batzuen egunek 26-27 ordu irauten zituzten guztira. Ekintzen *ginkana* modukoa izango litzateke hori. Galdera argia sortzen da: zenbat denbora eskaintzen diogu gure burua ispiluaren aurrean ikusi eta gure harreman emozionalak nola eratzten ari diren aztertzeari?

Maiatzeko udal hauteskundeen ondoren, Madrilgo Udalean gobernu aldaketa egon zen. Ekainaren 9an ‘¿Por qué

Madrid es de derechas?’ artikulua agertu zen *El Confidencial* egunkari digitalean. Artikulua arina zen, baina benetan interesgarria, argi erakusten baitzuen Madril azken hogeitau urteetan proiektu sozial baten esperimendazio eremua izan dela: liberalismoaren eta indibidualismoaren proiektuarena, hain zuzen ere. Zein dira proiektu hori aurrera eramateko landu diren ildo nagusiak?

Lau lerro nagusi izan ditu po-

litika horrek: lehenik, osasun zerbitzu pribatuak bultzatzea –nahiz eta ekipamenduak publikoak izan, kudeaketa pribatua

Feminismoa ari da harremanak lantzen, baina formei ez zaie behar besteko garrantzia ematen; premiazkoa da biolentzia guztiak aztertzea, etxe, auzo eta hirien formarekin duten harremana ikusteko

da-; bigarrenik, hezkuntza kontzertatua sustatzea. Beste bi zutabeak hirigintza eredu eta etxebizitza politika izan dira, hain zuzen ere.

Krisiaren aurreko urteetan, Las Rozaseko zinegotzi batek honako azalpena ematen zuen gehienez hiru solairuko etxebizitza eraikinak eraikitzeko Esperanza Aguirreraren agintaldian zehar Zoruaren Legean jasotako arauari buruz: terrazadun atikoetan eta lorategidun etxabeetan bizi diren pertsonak eskuinaren bo- toemaile potentzialak dira.

Txundigarria da konprobatzea proiektu liberalak ideiak eta estrategiak zein argi dituen. Ezker politikoa, aldiz, liberalismoa eta indibidualismoa txertatzeko proiektu soziologiko horren aurrean, mutu geratu da edo beste aldera begira egon da.

Areago, *El País*-ek hauteskunderen emaitzekin atera zuen mapa interaktibo batean, barrutiz barruti ikus zitekeen botoaren gehiengoa zein alderdiri zegokion, eta auzo edo kale bakoitzeko etxebizitza ereduaren eta eskuin edo ezkerreko botoaren artean goiko artikulua horretan aipatzen den korrelazioari eusten zaio. Alegia, hirigintza eta etxebizitza ereduaren eta gizarte proiektuaren arteko harremana ez da inola ere kasuala.

Hirigintzatik biolentziari aurre egiten

Biolentzia guztiak aztertzea premiazkoa da gure kasuan. Feminismoa ari da harremanak lantzen, baina formei ez zaie behar besteko garrantzia ematen; gure ustez, premiazkoa da biolentzia guztiak aztertzea, etxe, auzo eta hirien formarekin duten harremana ikusteko.

Montrealen, duela hogeitun urte inguru, segurtasunaren eta emakumearen arteko harremanari buruzko proiektu bat sustatu zen: emakume herritarrak eta hirigintzari lotutako emakume teknikariak batu zituzten, eta hirian zehar gora eta behera ibili ziren elkarrekin, batez ere garrario publikoko geltokiak aztertuz, geltoki seguruagoak eraikitzeko xedearekin. Lanketa nahikoa sakona egin zuten, eta, horren ondorioz, sei

puntu zedarritu zituzten espazio batek «emakumeen segurtasuna» bermatu ahal izan dezan. Puntu horiek, gure ustez, interesgarriak izan daitezke eztabaidarako, feminismotik gure formen eta espazioen lanketa abiatzeko, formak nola eraiki ahal ditugun ikusteko bidean dimentsio biko hausnarketa egiteko aukera topatuz:

1. Non gauden eta nora goazen ikusteko eta ulertzeko erraztasuna. *Seinaleztapena.*
Badakigu non gauden harremanetan? Badakigu non egon nahi dugun? Harreman batean gertatzen ari denaren seinaleak ikusteko tresnak baditugu?
2. Ikusi eta ikusia izatea. *Ikusgarritasuna.*
Harremanetan zein atal dira ikusgarri? Nola performatibizatzen dugu harremana publikoki, eta harreman hori nola gordetzen da 'eremu pribatu itxian'? Nola moldatzen gara eta nola moldatzen dugu gure harremana publiko/pribatu banaketan?
3. Entzun eta entzuna izatea. *Jendartea elkartzea.*
'Etxebizitza' prest al dago zabaldua izateko? Begi eta belarri komunitarioek bertan gertatzen dena ikus/entzun dezaten?
4. Ihes egitea eta laguntza lortu ahal izatea. *Zainketa formala eta laguntza lortzeko modua.*
Biolentzia kasuetarako urrats txiki batzuk egin dira (telefonoak daude, biolentzia jasan duten emakumeentzako etxebizitzak sortzen ari dira...), baina etxeetan gertatzen diren bestelako botere harremanak ez dira ikusten, biolentzia zuzena eta fisikoa bakarrik da ikusgarria.
5. Giro garbi eta abegikorrean bizitzea. *Leku publikoen planifikazioa eta mantentzea.*
Harremanetan nork mantentzen du giro garbi eta abegikorra? Noren esku daude eta nola zaintzen dira harremanen espazio eta denborak? Nork hartzen du bere gain familia proiektuaren ardura?

6. Taldean jardutea. *Emakumeen parte hartzea segurtasun politiketan.*

Emakumeen sareak sortu behar dira, baita profesionalki ere, etxebizitzan, auzoan, hirian eta lurraldean sortzen diren harremanak aztertzeko eta hiriaren barruan forma eta funtzio berriak izendatu ahal izateko.

Erresistentzia komunitarioa

Hirigintza modernoaren kritikan, Jane Jacobs izan da gure erreferente nagusietako bat. New Yorkeko bere auzoko plaza bat suntsituko zuen autobide handi bat eraikitzeko egitasmoaren aurrean, erresistentzia dinamika komunitario bat aktibatu zuten auzoan. Baina bitxia da berari egiten zitzaion kritika: nola aldatuko dugu proiektua bera *ama* bat besterik ez bada? Nola antola dezake ama batek erresistentzia prozesua? Ama batek ez dauka horretarako beharrezkoa den agentzia politikorik.

Erresistentzia komunitarioaren lanketa abiatzeko proposamenari ekingo diot. Hiriaren forma eraldatzeko emakumeon antolakuntza prozesuen artean eredugarria izan daiteke 1996an Plazandreok emakumeen plataforma politikoak egin zuten Hiri Debekatuaren Mapa. Emakumeak antolatu ziren, kalera atera ziren, beraien artean hitz egin, adostu eta espazio batzuk seinalatu zituzten, espazio horiek emakumeen bizitza nola baldintzatzen zuten adierazteko eta auzi horren inguruan eztabaida zabaltzeko («gauzen egoera» seinalatzeko, Laura Freixasen zentzuan).

Horrez gain, hogeita bi urte geroago lanketa horri jarraipena eman dio: 2018ko urrian berriro hirigintzaren eta begirada feministaren inguruko lanketa batean aritu dira.

Non dago potentziala etxebizitzetan, auzoetan, hirietan, lurraldean eta harreman afektiboetan harreman aukera berriak sortzeko? Gure ustez, espazio komunitarioetan

Non dago potentziala etxebizitzetan, auzoetan, hirietan, lurraldean eta harreman afektiboetan harreman aukera berriak sortzeko? Gure ustez, espazio komunitarioetan. Publiko/pribatu dikotomia dinamitatu behar da, eta espazio komunitarioak indartu behar dira; horretarako, agentziadun pertsona gisa aurkeztu behar dugu gure burua auzo eta hirietan.

Horren adibidetzat jo daiteke Bilboko Abusu auzoko eskola batean, azterketa urbanistiko mardul baten barruan, ama talde batekin antolatu genuen ekintza: egun batean kalera irten ginen eta eskolaren aurrean zebrabide bat luzatu genuen, beraiek premia modura identifikatu zutelako. Ekintza horrek ahalbidetu zuen, hain zuzen, auzoan gai horri buruzko eztabaida plazaratzea. Horren ondoren, jendearen arteko eztabaida publikoa sortu zen.

Beste adibide bat: iazko udan, Madrilgo Pedagogías Invisibles kolektiboak hezkuntza eta feminismoari buruzko tailer bat antolatu zuen Mataderon. Tailerreko lerro bati 'Eskolaren madarikazio patriarkala' izena jarri nion: patriarkatua, azken buruan, budu bat bezala irudika daiteke, gorputzetan, egituretan, formetan eta espazioetan sartuta dauzkagun madarikazioak balira bezala. Horrenbestez, garrantzitsua da patriarkatuak gure gorputzean, gure etxean, gure auzoan nola eragiten duen ikustea, ondoren madarikazio horiek aterra, gaitza sendatu eta pertsona libreak bilakatu ahal izateko.

Parte hartzea eta autogestioa

Askotan hitz egiten da parte hartzeari buruz. Parte hartzea garrantzitsua da, ez dago zalantzarik. Baina dagoeneko argi izan behar dugu politikoki estrategikoena autogestioa dela. Gizarteak agentzia politikoa eduki behar du, eta espazioak, denborak eta proiektuak autogestionatzeko subiranotasuna. Ezin dugu beti eskema honen bidez jardun: 'guk proposatu eta jendeari galdetu', 'guk lekua eman eta jendeari galdetu', 'guk esan nola egin behar diren gauzak eta jendeari galde-tu'... Autogestioa sustatu behar dugu, eta ongi aztertu behar

dugu eredu kapitalista eta patriarkala bultzatzen dutenek zeri dioten beldur. Hortxe dago, hain zuzen ere, gure indarra.

Beste adibide bat Sopolako *Sopela pertsonen hirian* proiektua dugu; bertan duela lau urte aritu ginen lanean.

Lehenengo bileretatik sumatu genuen bertakoek herriarekiko zuten pertzepzio negatiboa. Kanpotik ikusita, Sopela herri ederra da, naturarekiko harreman zuzena duena; baina herritarrek hirigunean horren guztiaren gabezia sumatzen zuten, batez ere edertasunarena.

Herritarron esku erdigunea edertzeko prozesu urbanistiko bati ekin genion. Parte hartze prozesu indartsu bat abiatu genuen: tailerrak antolatzeaz gain, udaleko teknikari zein arduradunekin lanean aritu ginen bertan lanean izan ginen hilabeteetan. Saioetan elkarteetara jo genuen, zahar etxera, eskoletara; herriko talde guztiakin lankidetzan jardun eta diagnostiko on eta osatu bat egin zen. Herri trama nola bizi eta baloratzen zen jakiteko, *begirada apreziatiboa* deitzen dena landu genuen lehenengo aldiz: ez dira gaizki dauden gauzak soilik ikusi eta seinatu behar; aitzitik, gauza positiboak azpimarratetik abiatzea komeni da: jendeari eskatu genion alaitasunarekin, lasaitasunarekin eta edertasunarekin lotzen zituen espazio edo ekintzak aipatzea eta planoan jartzzea, edertasunarekiko talde bakoitzak duen irudia plazaratuz. Guretzat garrantzitsua zen gauza positibo horiek udalera eramatea eta ondoren horiek saretzea, ekintza/leku ederren formak eta lekuak seinatzea.

Horrekin guztiarekin esan genezake feminismoaren bideari lotzeko beharra badugula hirigile eta arkitektook. Maitasunaren ideologia patriarkatuaren espazio eta denboretan gauzatzeko delako, hirigile eta arkitektook badugu ardura, orobat, bestelako giza harremanak sortzeko behar diren espazio eta proiektuak eraikitzeko.

Botere harremanak eta pribilegioak etxean, kalean, auzoan zein hirietan ematen direlako. Bide horretan gatazkak badaudela onartu behar dugu, eta espazio edo formekin dituzten loturak aztertu eta azaltzeko gai izan behar dugu. Forma eta

funtzioen arteko harremanak, alegia. Hirietan autoa (gutxi batzuek) erabiltzearen pribilegioa nagusitzeak gehiengo baten mugikortasun seguruaren eskubidea ukatzen du.

Etxebizitzetan, harremanen hierarkiak espazioetan izan duen isla agerian geratu da azkeneko hamarkadetan, Eusko Jaurlaritzak berak beren etxebizitzaren legeko eraikuntza araudian lehen aldiz genero perspektibarekin lotura duten zenbait ideia landu baititu. Eta hori guztia feminismoetatik egin den, dugun, lanari esker da eta izango da.

Maitasunaren ideologia gaur emakumearen zampaketarako ezinbesteko tresna bada, gure askatasunerako bidean erdigunean jartzea premiazkoa da. Elkarbizitzarako harremanak proposatzen ditugunean, gizataldeen funtzio sozialek zer espazio edo forma berri behar dituzten ere asmatu behar dugu.

Bide onetik goaz, jendartearen autonomia sustatuz (autogestioa), feminismoaren eta desazkundeen eskutik eredu produktibo berriak sortuz –non zaintzak eta bizitzaren ziklo eta beharrak barneratzen ditugun–, ondasun komunen baliok goraipatuz eta defendatuz (ura, airea, bioaniztasuna...).

Eta tratu onean oinarritzen diren harreman sanoak lantzeko, lan erreproduktiboak eta zaintza lanak bere gain hartzen dituzten arkitektura berriak sortu beharko ditugu. Geografia, sareak, mugikortasun premiak... Denetan forma berriak sortu beharko ditugu, funtzio sozialak alda daitezten. ♀

Oharrak

1. Gizona = Eredu patriarkalaren subjektu pribilegiatua. Ez du zertan CIS gizonarekin bat egin, agian BBVA pertsonarekin (*blanco, burgués, varón y autónomo*) lotu genezake hobeto.